

Т. Я. Любива

Конформізм соціальний

КОНФОРМІЗМ СОЦІАЛЬНИЙ – некритичне сприйняття і наслідування думкам, стандартам, стереотипам масової свідомості, традиціям, авторитетам, принципам, установкам, що панують у певному суспільстві чи групі. К. с. розглядають як тип поведінки, що відповідає нормам групи чи суспільства і є протилеж. девіації, життєву позицію (без-ініціативність, індиферентність), форми соц. інтеграції, самовизначення, життєдіяльності (приспосовуванство); вид внутр.-колектив. відносин (*толерантність*), форму адаптації (прийняття стандартів мислення та поведінки), тип колектив. солідарності (схожість індивідів, однаковість виконуваних сусп. функцій, поглинання особистості колективом).

Прояви та особливості К. с. досліджували С.-Е. Аш, В. Райх, З. Фройд, Е. Фромм, Т. Адорно, Г. Маркузе та ін. С.-Е. Аш довів, що К. зумовлений індивід.-психол. особливостями, мікросоц. характеристиками індивіда (його статусом і роллю в групі), ситуац. характеристиками, а також статтю та віком. З. Фройд вивчав такі механізми формування К. с., як насилля, залякування, нац. і соц. нарцисизм, ідентифікація з вождем або правлячими групами, сексуал. стримання тощо. Е. Фромм вважав К. с. автомат. механізмом, притаман. більшості нормал. індивідів у сучас. суспільстві: людина припиняє бути сама собою, повністю засвоює той тип особистості, який їй пропонують моделі культури, стає такою, як інші, та якою її очікують побачити (протириччя між «Я» та світом зникають, а разом із ними – свідомий страх самотності й безсилля). Т. Адорно розглядав К. с. як шлях до перевтілення в авторитарну особистість, що є опорою фашист. режимів, Г. Маркузе запровадив у обіг конформіст. тип т. зв. одномір. людини, притаман. сучас. індустр. (споживац.) суспільству. Представники структурно-функціонал. теорії К. с. (Р. Мертон, Т. Парсонс) вважали його передумовою згоди в соц. системі та її сталості. Так, Р. Мертон називав конформізмом поведінку, яка передбачає згоду індивідів із суспільно значимими цілями і засобами їхнього досягнення, єдиним сталим типом поведінки індивідів стосовно суспільства (на відміну від ретраїзму, ритуалізму, бунту).

Предметом вивчення Х. Аренд, Ч.-Р. Мілса, Л.-Е. Вайта були проблеми впливу бюрократ. організації, масового суспільства, авторитар. і тоталітар. режимів на формування К. с. У таких ситуаціях він може проявлятися у жорсткій, що охоплює всі сторони сусп. життя,

насаджується директивно, є догматич. тоталітар. формою, та м'якій – значно менш політизов., необов'язк., але пов'язаній з потуж. механізмами формування конформності ліберал. середовищем формах. Загалом К. с., як соц.-психол. підґрунття [авторитаризму](#) й *тоталітаризму*, може розвиватися внаслідок маніпулювання індивід. або масовою свідомістю у політ. цілях, знаходить прояв у некритич. прийнятті будь-якої пропаганди, політ. пасивності та апатії. Поняття «К. с.» тісно пов'язане, але дещо відрізняється від поняття «конформність» (вивчає соц. психологія), яке позначає універсал. механізм узгодження думок і поведінки індивіда з думками та поведінкою групи або її більшості; один з аспектів взаємовідносин індивіда і групи. Розрізняють зовн. (публічна) та внутр. (особиста) види конформності (їх також можна вважати видами К. с.): зовн. – демонстративне підкорення думкам, стандартам групи з метою заслужити схвалення або уникнути осуду чи більш жорстких санкцій з боку осіб, які входять у групу; внутр. – дійсне перетворення індивід. думок, установок у результаті внутр. прийняття позиції оточуючих, визнання її обґрунтованішою і об'єктивнішою, ніж власна точка зору. Таким чином, залежність від сусп. стереотипів конформіст може сприймати як вимушений чи природ., належ. або навіть єдино можливий стан.

Рекомендована література

1. Кон И. С. Социология личности. 1967;
2. Фромм Э. Бегство от свободы / Пер. с англ. 2004 (обидві – Москва).

Бібліографічний опис:

Конформізм соціальний / Т. Я. Любива // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-3239>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).